

Koronavirüs Hastalığına (COVID-19) Karşı Hazırlık ve Müdahale

UNFPA Ara Dönem Teknik Bilgi Notu

En son bulgular için Dünya Sağlık Örgütü COVID-19 sayfasını ziyaret ediniz:

<https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet (TCDS) ile Koronavirüs Hastalığına (COVID-19) Yönelik Önlem, Koruma ve Müdahale.

Önemli Mesajlar

Ana Mesaj

Salgın, var olan toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskini arttıracaktır. Kadınların ve kız çocuklarının haklarının korunması ve savunulması önceliklendirilmelidir.

- Salgın hastalıklar kadınları ve erkekleri farklı şekillerde etkiler ve kadınlar, kız çocukları ve engelli kişiler ile aşırı yoksullar gibi dışlanmış gruplara yönelik var olan eşitsizlikleri artırır.
- Kadınlar dünya çapında sağlık alanındaki işgücünün yüzde 70'ini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, çalışma ortamlarının ayrımcı olabileceği hususuna yeterince dikkat edilmemekte, sahada görev yapan kadın sağlık çalışanlarının üreme sağlığı ve psikososyal ihtiyaçları üzerinde yeterince durulmamaktadır.
- Bir salgın sırasında verilecek kararlarda kadınların söz sahibi olma oranının erkeklere kıyasla daha düşük olması muhtemeldir, bunun sonucunda da cinsel sağlık ve üreme sağlığı da dahil olmak üzere kadınların genel ve sağlık ihtiyaçları büyük oranda karşılanmamaktadır.
- Erkekler katı toplumsal cinsiyet normları nedeniyle güçlü görünmek istedikleri için sağlık hizmetine daha az başvurumaktadırlar; bu da virüs için yapılacak tanı ve tedavinin gecikmesi anlamına gelir. Erkekler ayrıca salgın kaynaklı ekonomik zorlukların ve işsizliğin baskısını hissetmekte; bu da evde gerginlik ve çatışmalara yol açarak şiddet ihtimalini arttırmaktadır.
- COVID-19 salgını hane içinde kadınlara düşen sorumlulukları daha da ağırlaştırarak ev içi iş yüklerini arttırmaktadır..
- Kadınların erkeklere kıyasla güvencesiz ve resmi olmayan işlerde çalışma oranı daha yüksektir ve böyle dönemlerde üstlendikleri ücretsiz bakım yükü de artmaktadır; ayrıca COVID-19'un bireyleri krizlere karşı daha savunmasız hale getirmesi sonucunda işlerinde aksamalar da yaşayabilmektedirler. Toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ele almayan sosyal koruma sistemleri, COVID-19 salgını süresince kadınların ve kız çocuklarının karşı karşıya kaldığı ayrımcılığın çok çeşitli ve kesişen biçimlerini şiddetlendirebilir.
- Hareketin kısıtlandığı, insanların eve hapsediği ve koruma sistemlerinin zayıfladığı COVID-19 salgını sırasında, başta dezavantajlı ve ulaşılması güç bölgelerde yaşayan kız çocukları olmak üzere, kadınların ve kız çocuklarının, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete (TCDS) ve kadın sünneti, çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik gibi zarar verici uygulamalara maruz kalma riski daha yüksektir.
- Toplumsal cinsiyete, yaşa ve engelliliğe bağlı eşitsizlikler kadınların, kız çocuklarının ve savunmasız toplulukların TCDS'ye ve zarar verici uygulamalara maruz kalma risklerini arttırmaktadır; önleme, riski

azaltma ve müdahale hizmetlerine ihtiyaç duydukları anlarda ise bu hizmetlere erişimleri kısıtlanmış durumdadır; çünkü varolan kaynaklar, yaşanan genel sağlık krizine müdahale için kullanılmaktadır.

- Farklı kadın ve erkek grupları, bilhassa yoksullar, evsizler, yerinden edilmiş kişiler, mülteciler, sığınmacılar, engelli bireyler,, ülke içinde yerinden edilmiş kişiler, LGBTQI (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, Kuir/Kararsız ve İnterseks) bireyler ve ayrımcılığın kesişen ve çeşitli biçimlerine maruz kalan diğerleri gibi en çok dışlananlar; test, tedavi, sosyal koruma, bakım ve karantina altına alınma vb. salgına ilişkin müdahaleler açısından geride bırakılma riskiyle karşı karşıyadır.

Salgınla Mücadelede UNFPA Müdahaleleri

Salgınla mücadele sırasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin ele alınması

Koordinasyon, katılım ve danışma

- COVID-19 salgınına yapılan müdahalenin, karantina altına alınma sırasındaki deneyimlerde dahil olmak üzere zarar verici toplumsal cinsiyet normlarını, ayrımcı pratikleri ve eşitsizlikleri yeniden üretmemesi veya bunları pekiştirmemesi için kadın sivil toplum kuruluşları ve en dışlanmış toplulukları temsil eden kuruluşlar gibi önemli paydaşlarla ve uygulayıcı ortaklarla toplantılar düzenlenmesi.
- Şimdiye kadar COVID-19 salgınından elde edilen deneyimler de dahil olmak üzere pek çok epidemi/pandemi müdahalesinde planlama ve uygulama çalışmalarına kadınların dahil edilmediği görülmektedir. Bu bağlamda, kadınların, toplum içindeki rolleri dolayısıyla hastalığı önleme çalışmalarının tasarlanması ve uygulanması üzerine olumlu etkilerini göz önünde bulundurarak, kadın sağlık çalışanları da dahil olmak üzere kadınların katılımına öncelik verilmesini ve gözetime destek olmalarını sağlamak için ulusal ve yerel makamlarla savunuculuk çalışmalarının yapılması.
- Araştırma kurumları ve akademiyle işbirliği içerisinde, toplumsal cinsiyete duyarlı ve uygulamaya dönük savunuculuk ve programatik müdahalelere yön verecek araştırmaların desteklenmesi ve toplumsal cinsiyete ilişkin konularınacil sağlık müdahalelerindeki etkisini gösteren kanıta dayalı çalışmalarını güçlendirilmesi.
- Halihazırda var olan UNFPA ortaklık ağlarından toplumsal seferberlikten yararlanmak; gençlik ve kadın örgütlerinin kapsamlı ağları ile dini ve geleneksel liderler aracılığı ile duyarlılık oluşturmak; virüse ve virüsten korunmaya dair farkındalık yaratmak; sağlıklı davranışları ve sosyal normların değiştirilmesini teşvik etmek, damgalama ve ayrımcılığı azaltmak; toplulukların daha güvenli ve dirençli hale getirilmesine destek olmak; aynı zamanda, hareketleri daha fazla kısıtlanabileceğinden ve kişisel koruyucu malzemelere erişimleri sınırlı olabileceğinden özellikle kadın örgütleri ile en savunmasız toplulukların kalabalık toplantılar düzenlemesini önleyerek hastalığın bulaşma riskini azaltmak.

Dışlanmış kadınlara ve kız çocuklarına yönelik topluma erişim (outreach) faaliyetleri, sosyal koruma ve hizmetler

- Halk sağlığı tedbirleri hakkında toplumun geneline yönelik verilecek mesajları, hedef kitlenin ilgisini çekmek için kadın ve erkeklere özel bilgileri de içerecek şekilde geliştirirken toplumsal cinsiyet analizi uygulamak.
- Hükümetlerin salgın sürecinde cinsiyetçilikle mücadele etmek için sosyal koruma mekanizması oluşturmasını ve tedbirler almasını sağlamak; zira hükümetlerin, kadınlara ve ailelerine salgınla baş etmede yardımcı olma, diğer ekonomik ve sosyal şoklardan sonra kendilerine gelmelerini sağlama ve en nihayetinde haklarını koruma ve geliştirme yoluyla kadınları yoksulluktan ve güvensiz ortamlardan korumak gibi hayati bir rolleri bulunmaktadır.
- Ücretli ebeveyn izin süresini uzatmak ve bu kriz süresince COVID-19'dan etkilenenler ve yaşlılar dahil sağlık bakımına ihtiyaç duyanların, çocuklar ile diğer aile bireylerinin bakımı konusunda eşit sorumluluk alınmasını teşvik etmek.

- En yüksek risk altındakilerin kaynaklara ve olanaklara erişimlerini sağlamak için yaş, cinsiyet, hamilelik durumu ve engellilik kategorilerine göre ayrıştırılmış sağlık verileri içeren gözetim ve müdahale sistemlerinin oluşturulması için savunuculuk yapmak.
- Halkı bilgilendirmeye yönelik kampanyaları ve ulusal sağlık makamlarından gelen bilgileri halkın tamamı için erişilebilir kılmak amacıyla, engeli olan kadınlar ve kız çocukları da dahil olmak üzere dışlanmış kadınların ve kız çocuklarının COVID-19'un önlenmesine ve kontrol altına alınmasına dair önemli bilgilere sistematik olarak sahip olmalarını sağlamak; örneğin bu bilgileri aynı zamanda işaret diliyle ve dijital teknoloji, altyazı kullanımı, aktarım hizmetleri, cep telefonu mesajları ve okunması kolay basit bir dilin kullanımı dahil olmak üzere erişilebilir araçlar, yöntemler ve formatlarla vermek.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet (TCDS) ve zarar verici uygulamalarla her ortamda mücadele edilmesi

Önleme, koruma, müdahale ve koordinasyon

- UNFPA müdahalesinin, toplumsal cinsiyet ve TCDS alanlarında çalışan ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlamak. Bu kurum ve kuruluşların, COVID-19 müdahalesinde toplumsal cinsiyet eşitliğini ve TCDS'yi etkileyen önemli konulara yönelik kuruluşlararası savunuculuk yapmalarını kolaylaştırmak ve onları bu yönde desteklemek.
- Tüm çalışanların ve ortakların Cinsel Sömürü ve İstismardan Korunma (PSEA) tedbirleri ve gereklilikleri <https://www.un.org/preventing-sexual-exploitation-and-abuse/content/training> konusunda her daim bilgi sahibi olmalarını ve UNFPA müdahaleleri aracılığıyla PSEA tedbirlerini <https://www.unfpa.org/protection-sexual-exploitation-sexual-abuse-and-sexual-harassment> uygulamalarını sağlamak.
- Spotlight Girişimi (2030 yılına kadar kadınlara ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılması için Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler arasında tesis edilmiş küresel, çok yıllık bir işbirliği), UNFPA-UNICEF FGM Ortak Programı ve UNFPA-UNICEF Çocuk Evliliklerine Son Verecek Girişimleri Hızlandırma Küresel Programı vb. de dahil olmak üzere COVID-19'un, UNFPA'nın TCDS ve zararlı uygulamalara yönelik devam eden programları üzerindeki etkilerinin analizini yapmak. Böyle bir analiz, bahsi geçen programların kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemek ve hizmetlere erişimlerini sağlamak için savunuculuk, koruma ve müdahale mekanizmalarını nasıl birleştirebileceği konusunu içerebilir. Ayrıca Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddetin (VAWG) Önlenmesine Dair BM Kılavuz Bilgilerinden faydalanılabilir: <https://www.who.int/reproductivehealth/publications/preventing-vaw-framework-policy-makers/en/>
- İnsani yardım kuruluşlarıyla çalışmanın yanı sıra, TCDS ve ilgili koordinasyon ve planlama faaliyetleri ile eylemlerin acil durum müdahalesine entegre edilmesini sağlayabilecek toplumsal cinsiyet ve TCDS uzmanlığına sahip UNFPA'nın acil durumları uzaktan yönetme kapasitesini (remote surge capacity) kullanmak.
- Bilhassa çatışmalar nedeniyle sağlık ve eğitim hizmetlerinin sekteye uğradığı, sağlıkla ilgili ve diğer altyapıların zarar gördüğü bölgelerde, kadınları ve kız çocuklarını TCDS'den, kadın sünnetinden, çocuk yaşta, erken ve zorla evliliklerden koruyacak toplumtemelli koruma mekanizmasını güçlendirmek.
- TCDS riskini azaltma çalışmalarının epidemiyeye müdahalenin her alanına entegre edilmesi için teknik destek sağlamak ve özellikle gıda güvenliği ile ilgili olan, her türlü nakit ve yardım kuponu (CVA) temelli programlarda TCDS riskinin hafifletilmesi ve önlenmesine yönelik araç ve yöntemler sağlamak da dahil olmak üzere, TCDS riskini hafifletme çalışmalarının ulusal acil durum/hazırlık ve insani yardım

planlarına dahil edilmesini sağlamak, güvenlik denetimleri gerçekleştirmek, sağlık ve su, sanitasyon ve hijyen (WASH) çalışmaları yürütmek.

Hizmetler ve müdahale

- "Zarar Vermeme" ilkesine saygı gösterilmesini sağlamak için TCDS mağdurlarına ve risk altındakilere hizmet sağlama amacı taşıyan UNFPA programlamasının usullerini gözden geçirmek. Koronavirüse maruz kalma riskini azaltmak için Kadın ve Kız Çocukları için Güvenli Alanlar projesi gibi standart UNFPA müdahalelerinin, duruma uyarlanması hususunu göz önünde bulundurmak. Eğitim, personel desteği ve bakım kalitesi de dâhil olmak üzere, vaka yönetimi ve psikososyal destek çalışmalarının da içinde olduğu uzaktan hizmet yöntemlerini arttırmak.
- TCDS önleme, klinik bakım yönetimi ve TCDS yönlendirme sistemlerinin ulusal kılavuz ilkelere uygun şekilde işlemesi için teknik destek sağlamak.
- Ulusal yardım hatlarının kapasitesinin güçlendirilmesine öncelik vermek; böylelikle eğitimli hizmet sağlayıcıları aracılığıyla ruhsal sağlık ve psikososyal destek (MHPSS) hizmetlerine ve güvenlik planlaması olanaklarınıuzaktan erişim sağlamak.
- Adli tıp kiti, serviks ve vajina yırtığı tedavi kiti, tecavüz sonrası tedavi kiti ve hijyen ürünleri kiti gibi TCDS klinik yönetim araçlarının hazır bulundurulmasını sağlamak.
- Sağlık krizi sırasında TCDS hizmetlerine erişimi kolaylaştırmak için, UNFPA'in ilgili ortaklarının TCDS yönlendirme yollarına dair güncel bilgilere sahip olmasını sağlamak.
- Toplumsal cinsiyet ve TCDS ile ilgili verilerin UNFPA'in program müdahaleleri kapsamında etik ve güvenilir bir şekilde toplanmasını ve kullanılmasını teşvik etmek; buna COVID-19 müdahalesine yönelik önceden var olan veri koruma mekanizmalarının işlerliğini gözden geçirmek ve iyileştirmek de dahil olabilir.

Yeterli müdahale için kapasite geliştirme

- Danışma, sığınmaevi, yardım hatları, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesi ve tedavi edilmesi, HIV (insan bağışıklık yetmezliği virüsü), temas sonrası profilaksi (PEP), **acil kontrasepsiyon**, travmatik fistül sahibi kadınların tedavi ve bakımı ve hamilelikle ilgili bakım hizmetleri de dahil olmak üzere cinsel şiddete ve sonuçlarına kapsamlı bir müdahale uygulanması için sağlık hizmetlerini ve hizmet sağlayıcılarının yetkinliklerini güçlendirmek. Temel Hizmet Paketlerinin Sağlık ve Sosyal Hizmetler Kılavuzuna başvurulabilir: <https://www.unfpa.org/essential-services-package-women-and-girls-subject-violence>
- Sağlık çalışanlarının toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakalarında edindikleri hassas bilgilerle başa çıkabilmek için gerekli becerilere ve kaynaklara sahip olmalarını, her türlü toplumsal cinsiyete dayalı şiddet beyanının saygı, sempati ve mahremiyet çerçevesinde karşılanmasını ve sunulan hizmetlerin mağdur merkezli bir yaklaşıma sahip olmasını sağlamak.
- Kurum personeli ile UNFPA'in uygulayıcı müdahale ortaklarının esenliğini ve bakım hizmeti almalarını sağlamak. Destek mekanizmalarına dair bilgi aktarımı ve toplantıların düzenli aralıklarla yapılmasını sağlamak.
- Kırılgan gruplar, engelli kişiler, LGBTQI (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, Kuir/Kararsız ve İnterseks), HIV ile yaşayanlar, yerinden edilmiş kişiler, göçmenler ve mülteciler gibi en dışlanmış gruplardaki kadınların ve kız çocuklarının salgın sürecinde TCDS önleme ve müdahale hizmetlerine eşit şekilde erişimlerini sağlamak. Kadınlara ve engeli olan genç insanlara yönelik hak temelli ve toplumsal cinsiyete duyarlı CSÜS ve TCDS hizmetlerinin sağlanmasına dair Kılavuz gibi mevcut kılavuzlar yardımcı olabilir: <https://www.unfpa.org/featured-publication/women-and-young-persons-disabilities>